

Ἀγαπάκησις.

Μένει τέλος πάντων νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ ἐκείνου τῷ θυμῷ καὶ τῷ μίσῳ, τὸ ὁποῖον γεννᾶται ἐκ τῷ ὀρᾶν ὀτυχεύοντας ἀνθρώπους ἀχρείς, ἢ βραβδομικούς ἀνθρώπους ἀνάξις, τὸ ὁποῖον εἶπαμεν ἐν τοῖς ἔμπαροθεν, (Μέρ. Α'. Τμήμ. Β'. Κεφ. Α'.) ὅτι ὀνομάζεται ἀγαπάκησις. Τῆτο τὸ πάθος, ἐπειδὴ παροέρχεται ἀπὸ μίῳ καλῶ ἀρχῆν, ἢ ὁποία εἶναι τὸ μῖσος καὶ ἢ ἀποστροφή τῆς κακίας, ἢμπορεῖ κατὰ πρώτην παροσβολῶν νὰ λεχθῆ δίκαιον καὶ ἐπαινετὸν καὶ ἐνάρετον. Εἶναι ὅμως ἐπαινετὸν καὶ ἐνάρετον τοῦτο τὸ μῖσος καὶ αὐτὴ ἢ ἀποστροφή, ὅταν ἀποτείνεται ἀπ' ἀδείας εἰς τὴν κακίαν, καὶ ὄχι εἰς τὰ ὑποκείμενα, εἰς τὰ ὁποῖα δέσκεται, ἢ ὑποδέτεται ἢ κακία. Τῆς κακίας ἢμπορεῖ νὰ τῆς νουθετῆ, καὶ νὰ τῆς διορθῶν ὁ δυνατός· νὰ τῆς τιμωρῆ, καὶ νὰ τῆς ἐλέγχη, ὡ ἀποκεῖται τοῦτο. Εἶναι ἔτι συγχαρημένον εἰς καθ' ἑνα γὰ τῆς κατηγορῆ καθ' ἑαυτὸν, καὶ νὰ τῆς ἀποφύγη· νὰ τῆς μισῆ ὅμως εἶναι ἀσυγχώρητον· καὶ τοσῶτω μᾶλλον, καθ' ὅσον εἶναι κίνδυνος πολλάκις νὰ νομίζονται ἀνάξιοι ὀτυχίας καὶ βραβείων ἐκεῖνοι, ὅπου δὲν εἶναι ἀνάξιοι, ἢ νὰ νομίζονται τοῖστοι περισσότερον, ἀπὸ ὅτι εἶναι· καὶ ὁ θυμὸς καὶ τὸ μῖσος νὰ παροέρχεται περισσότερον ἀπὸ φθόνον (περὶ ἧς θέλομεν ὁμιλήσει τώρα ἀμέσως), παρὰ ἀπὸ ἀγαπάκησις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Φθόμος, Ζῆλος, ἔ' Επίγνῳσις ἡμῶν αὐτῶν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Φθόμος.

Ο φθόνος εἶναι ἑνᾶ ἀπὸ τὰ πλέον ἐπονείδιστα καὶ ἄτιμα πάθη, διὰ τὸ ὅποιον συνηθίζει νὰ ἐνθῆπῃται περισσότερο ἐκείνος, ὅπῃ τὸ αἰσθάνεται εἰς ἑαυτόν. Εἶναι ἐπίτε κάποιαι ψυχαί, λέγει ὁ Πλάταρχος, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ροχερνκόλτ, τὸσον διεφθαρμέναι, ὅπῃ τολμῶν νὰ ἐκπομπάων καὶ τὰ πλέον ἐπονείδιστα πάθη τὸν φθόνον ὅμως καθεὶς ὡς ἀποτολμᾷ νὰ τὸν θεωρήσῃ (1). Ἡ δὲ αἰτία τούτου εἶναι μὲν προσηγουμένως, ὅτι ἡ ὁμολογία τῶ φθόνου εἶναι ἐν ταύτῃ ὁμολογία τῆς ἰδίας τῆ ἔχοντος ὑπελείας· ὡς εἶναι μ' ὅλον τῆτο ἀμφιβολία, ὅτι ἡ αἰχρότης τούτου τῶ πάθους, καὶ τὸ ὄραν αὐτὸ καταφρονέμενον καὶ μισῶμενον παρά πάντων, ὡς συνεργεῖ εἰς τὸ νὰ κάμῃ κατ' ἑνᾶ νὰ αἰχμύεται δι' αὐτὸ, καὶ νὰ παχίζη ὅσον ἡμπορεῖ νὰ τὸ καλύπτῃ.

Μὲ ὅλον τῆτο αὐτὸ τὸ ἄποσον αἰχρόν καὶ τὸσον χαμηρπές πάθος εἶναι ἴσως τὸ πλέον καθολικόν καὶ κοινὸν ἐλάττωμα. Διὰ τῆ οἱ περισσότεροι τῶ αὐθραπῶν αὐτῆ νὰ χαίρῳσιν διὰ τὰς εὐτυχίας τῶ ἄλλων, αἰσθάνονται θυμὸν δι' αὐτὰς καὶ λύπην· πολλοὶ δὲ καὶ λαμβάνουσι μίαν ἀποσροφὴν ἐναντίον εἰς ἐκείνας, τῆς ὅ-

(1) Πλάταρχ. Ἐν τῶ περι' τῆς μεταξὺ φθόνου καὶ μίσους διαφορᾶς, ὁ Ροχερνκόλτ ἐν ταῖς Ἰποθηκαῖς.

ὁποῖας ἠγάπων παροχίτερα, ὅπoταν τὸς βλέπωσι ὅτι
 εὐτυχουῦν παρά πολὺ. Εἶπεν ἕνας σοφὸς, ὅτι εἰς
 τὰς δυσυχίας καὶ αὐτῆς τῆς φίλων μας εἶναι πάντοτε
 κάτι τί, τὸ ὁποῖον δεῦν μᾶς ἀπαρέσκει δι' ὅλα· καὶ
 αὐτὸ τῆτο εἶναι ἀληθινόν, καθὼς καὶ εἶναι, ἠμποροῦ-
 μεν μὲ περισσότερον λόγον εἰπῶμεν, ὅτι καὶ εἰς
 τὰς εὐτυχίας των εἶναι πάντοτε κάτι τί, τὸ ὁποῖον
 μᾶς ἀπαρέσκει.

Ἐκεῖνο ὅμως, ὅπῃ μᾶς λυπεῖ, δεῦν εἶναι κυρίως
 ἢ εὐτυχίας των, ἀλλὰ εἶναι ἢ αὐξήσεις καὶ ὁ προβιβα-
 σμός των. Ἀπίσως ἀκολοῦθῃσε νὰ γένουσι εὐτυχέστεροι
 χωρὶς νὰ ἀποκτήσιν περισσότερα πλῆθη, ἢ μεγαλή-
 τερά ἀξιώματα, ἢ μεγαλητέραν ἐξουσίαν, ἢ περισσο-
 τέραν φήμην καὶ ὑπόληψιν, ἀλλὰ μόνον ἐξ αἰτίας
 μιᾶς υἱείας δῖρωστοτέρας, ἢ μιᾶς ἡσυχίας μεγαλη-
 τέρας, ἢ μιᾶς ψυχῆς μέτριωτέρας καὶ σωφρονεσέρας,
 ἢ θελε παύση κάθε φθόμος. Πηγὴ λοιπὸν, παρωδέε-
 σα καὶ ρίζα τῆτος τῆ πάθους εἶναι ἢ ἀλαζονεία. Τὸ
 ὄραν ἄλλως ἀνυψωμένους ὑπερανῶ ἡμῶν αὐτῆς εἶναι
 ἐκεῖνο, ὅπῃ μᾶς βασανίζει· καὶ μάλιστα αὐτὴ τύχη νὰ
 εἶναι ἐχθροί μας, ἢ ἀντίζηλοί μας, εἰς τὴν ὁποῖαν
 περὶσασιν ἐνόνηται μὲ τὴν ἀλαζονείαν ὁ θυμὸς καὶ
 τὸ μῖσος. (1)

Μάλιστα τὸ μῖσος αὐτὸ, ὅπoταν εἶναι ἀδιύατον
 διὰ

(1) Ὅλιγοι βέβαια ἔχον τὴν ἀρετὴν αὐτὴν Πυδαρίτη, ὅς τις
 ἀποκλιθεὶς εἰς τὴν Σπάρτην πῆς πέριξ πῶν ποτακισίων,
 ἀπὸ τῆς νῆς λυπηθῆ, ἐχάρη ὅτι ἡ Σπάρτη ἔχε πολυκισίους ἀ-
 δρώπας καλλίτερας ἀπὸ λόγους (Πλυτ. Ἀποφθ.) ἢ τὴν τῆ
 Αἰχίνου, ὅς τις ἐξουδῆς ἀπὸ τῆς Ἀθῶνας διὰ τῆς ἐνοσηπτος
 αὐτῆς Δημοσθένους, ὡμολόγησε τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἐνοσηπτος αὐτῆς
 πῶν ἰδίων καίρον ὅπῃ ἐδοκίματε τὴν ζημίαν· ἐπειδὴ ἀπομνη-
 μονόων εἰς τῆς Ροδίας τὴν ἀπολογίαν αὐτῆς, καὶ βλέπων, ὅτι ἐ-
 θαύμαζον ὅλοι δι' ὅτι κατεχέσθη, ἢ θελε παύση, ἔπῃ ἢ ἐχ-
 ρασίς σας, αὐτὴ ἠκύνσε ἐκείνα, ὅπῃ αἰσθῆσεν ὁ Δημοσθένης.

διὰ τὰ βλάβη, μεταβάλλεται, καθὼς παρατηρεῖ ὁ Π. Στελλίνιος, (Ἠθικ. Τόμ. Β'. Σελ. 123.) ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς φθόρον καὶ ζηλίαν, ἐπεὶ δὴ λυπεῖται διὰ τὸ καλὸν ἐκεῖνο, ὅπως δὲν ἴσως εἴη ἀφαιρέσει, ἢ ἐπιθυμεῖ τὸ κακὸν ἐκεῖνο, ὅπως δὲν ἴσως εἴη ἀφαιρέσει τὸ κακὸν καὶ τὸ καλὸν ἴσως εἴη ἀφαιρέσει ἢ ἀλαζονεία αἰδανομική κατὰ ὄφθαλμῶν τὰ ἐχθρῶς τῆς τιμῆς ἀτέλειαν, καὶ τὴν ἀδυναμίαν τῆς εἰς τὸ νὰ ἐκδικηθῆ.

Αἱ ἄτιμοι καὶ ἀνάξιοι πράξεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐξοκέλῃσιν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τοῦ χαμερπῆ καὶ κακοήθου φθόρου, τὰ μέσα, ὅπου μετέρχονται διὰ τὴν ἐμποδίσει εἰς τοὺς ἐχθρῶς τῶν κατὰ τὸν τρόπον προβιβασμῶν, αἱ μηχαναὶ καὶ συσκευαί, ὅπως μεταχειρίζονται διὰ τὴν ἀνά τῆς κρημνίσαν, ὅποταν τοὺς βλέπουν νὰ ἀνυψοῦνται ὑπεράνω αὐτῶν, ἢ ἀπειθεῖν, ὅπως καταβάλλουν εἰς τὸ νὰ τῆς ἀμαυρώσῃ, καὶ νὰ τῆς δυσφημίσῃ παρά πᾶσι, εἰς τὸ νὰ ἀκαλύψῃ καὶ νὰ μεγαλώσῃ τὰ ἀληθινὰ ἐλαττώματά των, καὶ νὰ τῆς ἐπιφέρῃ καὶ ψόδῃ, νὰ καταβοήσῃ ἐναντίον εἰς τὴν ἀδικίαν, ἢ τῆς ἀδίκου σκοπῆς τῆς βοηθῶν, ἢ τῆς σιωπηθῶν, εἶναι πράγματα πασιδὴλα. Μετ' ὅλον ὅπως αὐτοὶ ἀπειθεῖν νὰ καλύψου τὴν κακοήθειάν των ὑπὸ τὸ εἶδος τῆς ἀγαπακτικῆς, τοῦ πρὸς τὴν ἀδικίαν μίσους, τῆς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης ζήλου, τῆς πρὸς τὴν ἀληθινὴν ἀξιοπῆτα ἀγάπης, ἀλλὰ διὰ τῶν καλυμμάτων τῶν διαφαίνεται τὸ πάθος ὅπως ἐμφωλόει εἰς τὴν ψυχῶν.

Ἄλλ' ὅσον ἐπιζήμιον καὶ ὀλέθειον εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους τὸ χαμερπές πάθος, ἄλλο τόσον βλαβερόν καὶ φθοροποιόν εἶναι καὶ πρὸς αὐτὴς τῆς φθονῆς. Ἀφίνω νὰ λέγω τὰ δεινότατα κακά, ὅπως ἐφέλκῃ καθ' ἑαυτῆν μετὰ τὰς ραδιουργίας των, μάλιστα ὅποταν αἱ μηχανουργίαι καὶ πανουργίαι τῶν ἀκαλύπτωνται, ἢ μόνη λύσσα καὶ μανία, ὅπως τῆς καταβάλλει ἀδιαλείπτως, εἶναι δὲ αὐτῆς μία τιμωρία ἀδιά-

κοπος καὶ σκληροτάτη. Ὁ φθόμος, τέκνον μου, καταξώγει ἑαυτόν· ἔλεγεν ὁ Σαννάζαρος. Ὁ δὲ Ἀντιθένης τὸν παρωνόμασεν προσφῦέσατα μὲ τὴν σκευίαν, ἢ ὅποια ξώγει κατ' ὀλίγον ὀλίγον καὶ δαπανᾷ τὸν σίδηρον. Διὰ τῆτο ὁ Πέπλιος βλέπωντας εἰς Ῥώμῳ τὸν Μούκιον, ἀνδρῶπον φθονερώτατον, νὰ περιπατῆ ὄλος σκυθρωπὸς καὶ περὶλυπὸς, εἶπεν· ἢ εἰς τῆτον ἰχολέθησε κάμμία δυστυχία, ἢ εἰς ἄλλον κάμμία δτυχία. Ὁ δὲ Σπαρτιάτης Ἅγις ἀκέωντας, ὅτι ἐφθονεῖτο παρ' ἄλλων, εἶπε· τόσω χειρότερον δι' αὐτῆς, ἐπειδὴ ἔχωμαι νὰ ὑποφέρω διπλὴν τιμωρίαν· μίαν διὰ τὰ ἐδικά των κακὰ, καὶ ἄλλην διὰ τὰ ἐδικά μου ἀγαθὰ.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἰδῶμεν τί εἶναι ὁ φθόμος, καὶ πόσον ἠρέπει νὰ τὸν φοβέμεθα, εἶναι ἰκανὴ νὰ μᾶς διδάξῃ ἡ παιητικὴ καὶ φιλοσοφικὴ ἅμα περιγραφή, ὅπου μᾶς ἔκαμεν ὁ Ὀβίδιος εἰς τὰς Μεταμορφώσεις τε.

Ὄχρον ἔχει τὸ πρόσωπον, ξηρὸν, ἰχνὸν τὸ σῶμα,
 Τὸν ὀφθαλμὸν διάσροφον, τὰ δόντια σκευασμένα,
 Πράσινα ἀπὸ τὴν χολῶν, τὸ σῆθος καὶ τὰ χεῖλη.
 Ἐσὶα κάκ' αὐτὸν δὲν τὸν κινῆν, ποτὲ τε δὲν γελᾷ,
 Ἀπὸ μερίμνας ἀρεπνεῖ, ὕπνον ποτὲ δὲν ἔχει.
 Φθίνει καὶ κατεδίεται ἀπ' ἀγαθὰ τῶν ἄλλων.
 Δάκνει αὐτὸν, ἐν ᾧ δοκεῖ πῶς καταξώγει ἄλλους.
 Ποινὴ εἶν' εἰς τὰ λόγια τε πικρὰ καὶ αἰωνία (1).

A P-

(1) Pallor in ore sedet, macies in corpore toto,
 Nusquam recta acies, livent rubigine dentes,
 Pedora felle vident, lingua est suffusa veneno,
 Risus abest, nisi quem visi movere dolores,
 Nec fuitur somno vigilantibus excita curis,
 Sed videt ingratos, intabescitque videndo
 Successus hominum, carpitque & carpitur una,
 Suppliciumque suum est, - - -

Ζῆλος.

Πρέπει ὅμως νὰ διασειλωμεν τὸν ζῆλον ἀπὸ τὸν φθόνον· ἐπειδὴ ἐν ᾧ φθόνος εἶναι λύπη διὰ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὴν αὐφωσιν τῶν ἄλλων, προερχομένη εἰς ἡμᾶς ἀπὸ ἀλαζονείαν, δι' ὅ,τι νομίζομεν ἑαυτὸς ἀνωτέρως εἰς τὴν ἀξιοτητα ἀπὸ ἐκείνης, ὁ ζῆλος εἰς ἐναντίαν εἶναι μία ζωηρὰ σπουδή καὶ ἐπιθυμία τῆ νὰ αὐξήσωμεν τὴν ἡμετέραν ἀξιοτητα, διὰ νὰ γνύωμεν ἴσοι μετ' ἐκείνης, ἀπὸ τῆς ὁποίας νομίζομεν ἑαυτοὺς κατωτέρως· καὶ διὰ τῆτο ἐν ᾧ ὁ πρῶτος μισεῖ καὶ βδελύσσεται ἐκείνης, ὅπῃ βλέπει ἀνωτέρως ἑαυτοῦ, ὁ δούτερος τῶναντιον, τῆς ἀγαπᾷ, καὶ τῆς θαυμάζει· καὶ ἐν ᾧ ἐκεῖνος παχίζει νὰ τῆς καταβάλῃ, ὅτος σπουδάζει νὰ τῆς μιμηθῇ.

Διὰ τῆτο ὅσον ἀξιοκατηγόρητος εἶναι ὁ φθόνος, τόσον ἀξιεπαῖνος εἶναι ὁ ζῆλος, μάλιστα ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ τὸ πλέον ζωηρότερον καὶ ἰχυρότερον κίνητον εἰς τῆς πλέον μεγάλας πράξεις. Ἡ ἐν Μαραθῶνι νίκη τῆ Μιλτιάδου ἔκαμε τὸν Θεμιστοκλέα, ὅς τις ἦτον κατ' ἀρχὰς νέος ἄτακτος καὶ κοκλήθης εἰς ἔροπον ὁποῦ ἀπεκληρώθη παρὰ τῆ περὶ ἑσέως σου, νὰ γνήνῃ μετὰ ταῦτα νικητῆς τῆ Ξέρξου, ἡ σωτὴρ τῆς Ἑλλάδος. Ἐν μέσῳ τῶν μεγάλων καὶ λιμωρῶν παραδειγμάτων αἱ ψυχαὶ ἐρεθίζονται καὶ ἰλεχθίζονται ἔροπον τινὰ ἀμοιβαδὸν, καὶ ἐκ τῆτος περικύπτου, ἐκεῖνα, τὰ ὑψηλά δείγματα τῆς ἀνδρείας, τῆς γενναιότητος, τῆς ἀρετῆς, τῆς μαθήσεως, ὅπῃ τυγκροτῶν τὴν δόξαν εὐδὲς ἔθνους, ἢ εὐδὲς αἰῶνος.

Εἶναι παρατηρημένον, ὅτι εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ ἔθνη οἱ μεγάλοι ἄνδρες (μάλιστα εἰς τῆς ἐπισήμας καὶ τέχνας) ἀνεβλάσπισαν σχεδὸν ὅλοι εἰς τὸν αὐτὴν κἀρόν. Τοιοῦτος ἦν ὁ αἰὼν τῆ Περικλέους εἰς τῆς Ἀθήνας,

ρας, τῆς Αὐγύστης εἰς τὴν Ῥώμην, Λέοντος τῆς δεκάτης εἰς τὴν αὐτὴν Ῥώμην, καὶ εἰς ὅλην τὴν Ἰταλίαν, τῆς Φερδινάνδου, καὶ τῆς Ἰσαβέλλας εἰς τὴν Ἰσπανίαν, τῆς Ἰδ. Λεοδοβίκου εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ ἄλλων τούτων εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εἰς τὴν Φιλανδίαν, εἰς τὴν Οὐλάνδαν, εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ ἔτι προσφάτως εἰς τὴν Σβεκίαν, Δανιάρκον, καὶ Ῥωσίαν. Ἡ τιμὴ ταύτης τῆς εὐφορίας τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ἀποδίδεται μὲν κοινότερον εἰς τὴν ἐπίρροιαν τῶν Μαικλιῶν (1), καὶ δεῦν εἶναι ἀμφιβολία ὅτι συνήργησε καὶ αὐτὴ εἰς τὸ, τὸ περσιώτερον ὅμως οφείλεται εἰς τὴν δυνάμιν τῆς ζήλου. Δύο ἢ τρία λαμπρὰ παραδείγματα, ὅπου ὑφόνονται ὑπεράνω τῆς τάξεως τῶν κοιῶν, καὶ ἐφέλκων εἰς ἑαυτὰ μὲν ζωηρότητα τὰ βλέμματα τῶν συμπολιτῶν καὶ συγχρόνων τες, εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐγείρουν ἄλλα χίλια.

Ἐπιθυμεῖ, λέγει ὁ Φοντενέλλης, νὰ προχωρήσῃ μὲν εὐδοκίμησιν εἰς κάθε πρᾶγμα, πρέπει νὰ βάλῃ πρὸ ὀφθαλμῶν εἷνα ὑψηλὸν σημεῖον τελειότητος, καὶ νὰ πειράζῃ ὅσω περσιώτερον ἢμπορεῖ, διὰ νὰ πλησιάσῃ εἰς ἐκεῖνο· καὶ τὸ καλλίτερον μέσον εἰς τῆτο εἶναι νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν εἷνα παράδειγμα εὐδοξόν, καὶ νὰ βιαζώμεθα μὲν κάθε ἐπιμέλειαν νὰ τὸ φθάσωμεν, ἢ νὰ τὸ ὑπερβάλωμεν. (2)

Εἰς

(1) Μαικλιῶται καλεῖνται οἱ προσάτιθοντες τῶν τεχνῶν, καὶ ἐπιστημῶν. Παρονομάζονται παρὰ τῶν περιφήμων Μαικλιῶν Ῥωμαίων, ὅς τις ἐξημάτισεν ἐν Ῥώμῃ προσάτης τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν, καὶ τῶν καλλιτεχνῶν ταύτης.

(2) Καὶ Πλάτωνος ἔλεγεν (ἐν τῷ πῶς αὐτὸς αἰδοῖτο ἑαυτὸν ἀποκόπτοντος ἐπ' ἀρετῆς) ὅτι δὲ τοῖς βαδίζουσιν ἐπὶ πρᾶξις τινὰς τίθεσθαι πρὸ ὀφθαλμῶν πρὸς ἑαυτοὺς ἢ γυμνασμένους· καὶ διανοηθῆναι τί δ' αὖ ἐπράξε Πλάτων ἐν τῷ τῷ, τί δ' αὖ ἔπεν Ἐπαιμιωνίδας, ποῖος δ' αὖ ἄφρη Δυκρυγός, ἢ Ἀγησίλαος; οἷόν τε πρὸς ἐσπέρῃ κοσμητικῆς ἑαυτοῦ, ἢ μεταρρύθμιζοντα.

Εἰς τοῦτο ὁμως εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἰξῶρωμεν νὰ γινώσκωμεν ἑαυτῆς, διὰ νὰ μὴ ξῶρωμεν ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶμεθα, νὰ βλέπωμεν ἐκεῖνο, ὅπῃ μᾶς λείπει, καὶ νὰ ἀνακαλύπτωμεν τὰ ἐμπόδια, ὅπῃ ἠμποροῦν νὰ βραδυώου κατ' οἶονδῆποτε ἕσπον τὰς προχωρήσεις μας εἰς ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, ὅπῃ σκοπᾶμεν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ.

Γνώσις ἑαυτῆς.

Τὸ γνῶθι σεαυτὸν (1) ἦτον εἷς ἀπὸ τὰ μεγάλα παραγγέλματα, ὅπῃ ἐφαίνοντο γεγραμμένα μὲ μεγάλα γράμματα ἐπάνωθεν τῆς θύρας τῆς ἐν Δελφοῖς Ναῶ. Τόσον ἀξιόλογον καὶ ὠφέλιμον ἐνόμιζον οἱ Ἕλληνας ταύτῃ τῷ γνῶσιν!

Κατὰ πρῶτῃ ἐπιθεώρησιν ἤθελε φαῖν ὅτι εἷς τοῖσιν παράγγελμα ἔπορευε νὰ εἶναι δὴκολώτατον εἰς ἐκπλήρωσιν· ἐπειδὴ ποῖον πρᾶγμα πρέπει νὰ εἶναι εἰς ἡμᾶς γνωστότερον ἡμῶν αὐτῆς; Ἡ πείρα ὁμως δείχνει ἱκανῶς, ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ πλεόν δυσκολώτερον μάθημα, καὶ ὅτι δὲν γνωρίζομεν κανεὶν ἄλλο πρᾶγμα τόσον ὀλίγον, ὅσον τὸν ἑαυτὸν μας (2).

Τὰ δὲ αἷτια τούτου εἶναι προσημενίως δύο· εἷς μὲν, ὅτι ἀσχολῶμεν τῷ προσοχῆμας παρὰ πολὺ εἰς τὰ ἔξω πράγματα, καὶ ἀφανιώτατα τῷ ἐπιστρέφωμεν

(1) Ἐπὶ τῆς θύρας αὐτῆς ἐν Δελφοῖς Νεοῦ ἢ γεγραμμένα τὸ, Γνῶθι σεαυτὸν, καὶ τὸ, Μηδὲν ἄγαν. Τὸ πρῶτον ὁ Λαέρτιος τὸ ἀποδίδει εἰς τὸν Θαλῆα· τὸ δεύτερον, ἄλλοι μὲν εἰς τὸν κύριον, ἄλλοι δὲ εἰς Βίαντα, καὶ ἄλλοι εἰς Σόλονα, καὶ Πυθαγόραν.

(2) Ὁ Θαλῆς ἐρωτᾷ τί δὴκολώτατον; ἔπειτα· οὐδὲν ἄλλο, ἢ ἑαυτὸν ὑποτίθειναι. τί δὲ δυσκολώτατον; τὸ γινῆναι κατὰ τὴν

μεν εἰς ἑαυτὸς (1)· ἄλλο δὲ ὅταν τῷ ἐπιστρέφωμεν εἰς ἑαυτὸς, ἢ φιλαυτία μας δὲν μᾶς ἀφίνει νὰ θεωρήσωμεν ἄλλο, εἰμὴ ἐκεῖνα ὅπῃ κολακάζουν τῷ ἀλαζονείαν μας, καὶ μᾶς κρύπτει ὅλα ἐκεῖνα, ὅπου ἠμποροῦσαν μετὰ λόγῃ νὰ μᾶς ταπεινώσουν· ἐπειδὴ πολλὰ ὀλίγοι εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπῃ δείχνουν ὅτι ἔχουμε γνωσὶν ἀκριβῆ τῷ ἐλαττώματων τῆς. Πόσους μάλιστα δὲν βλέπομεν νὰ ἐλέγχου πικρῶς εἰς ἄλλους τὰ ἐλαττώματα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἐπιπολάζουσι εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς; Ἡ κοινὴ παροιμία τῆς χύβας, ἢ ὁποῖα εἶπε πρὸς τὸν λέβητα (κακάβι), πήγαινε ἐκεῖθεν διὰ νὰ μὴ μὲ βάψῃς (μυτζερῶσης), φαίνεται ὅτι ἀληθεύει κάθε στιγμή εἰς τὴν ἀνθρώπους. Διὰ τοῦτο βλέπομεν τὴν φειδωλὴς νὰ καταφέρωνται ἐναντίον τῶν φιλαργύρων, τὴν ἀλαζόνειαν κατὰ τῶν κενοδοξῶν, τὴν ἐκδικητικὴν κατὰ τῶν χολερικῶν· καὶ εἶναι γελοῖον νὰ ἀκῆ τίνας πολλάκις τὸν ἄσωτον ἢ ἀσάθῳτα νὰ διδάσκη περὶ οἰκονομίας, τὸν φιλόδοξον περὶ μετεωροφυσίως, τὸν λαίμαργον περὶ ἐγκρατείας.

Λοιπὸν διὰ νὰ γνωρίζωμεν καλῶς ἑαυτοὺς, εἶναι ἀναγκαῖα δύο πράγματα· ἀπάθεια, εἴτ' οὐδ' ἀφιλοποροσῶπία μεγαλητέρα ἐν τῇ κείνῃ περὶ ἡμῶν αὐτῶν, καὶ ἐπιστροφή συχνότερα, καὶ σκέψεις ἀκριβεστέρα ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, διὰ νὰ γνωρίζωμεν καλλίτερα ἐκεῖνο, ὅπῃ τῶντι εἴμεθα.

„Ὁ Σέξτιος ἐσωήθιζε, λέγει ὁ Σκύεας (περὶ ὀργῆς Βιβλ. Γ'. Κεφ. 32.) εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας, ὅποταν ἔμεινε κατ' ἑαυτὸν εἰς τῷ ἡσυχίαν τῆς νυκτὸς, νὰ ἐρωτᾷ ἑαυτὸν· ποῖον κακὸν ἰάξουσι σήμερον; εἰς ποῖαν κακίαν ἐναντιώθῃς; εἰς ποῖον

(2) Ἐχομεν πάντοτε τὸ βλέμμα ἐκπὸς ἡμῶν, ἔλεγε καὶ Πλάτωνος (ἐν τῷ πρὸς δίδυμίας τῆς ψυχῆς).

„ ποῖον μέρος ὠφελήθης; Καὶ ποία ἄλλη σιωπήθεις
 „ καλλίτερα (ἐπιφέρει ὁ ἴδιος) ἀπὸ τὸ νᾶ κάμνω
 „ μὲν τὴν ψυχὴν νᾶ δίδῃ εἰς ἑαυτὴν λόγον περὶ ἑ-
 „ κᾶσθης ἡμέρας; Πόσον γλυκὺς, πόσον ἐλύθερος,
 „ καὶ πόσον ἡσυχος ἐπιγίνεται ὁ ὕπνος, ἀφ' ἧ αὐτῆ
 „ κάμη αὐτὴν τὴν ἀναγκάσειν ἔπως εἰπεῖν καὶ ἀνά-
 „ κεισιν τῆ ἑαυτῆς, πότε μὲν ἐπαινῶσα ἑαυτὴν,
 „ πότε δὲ παραινῶσα καὶ γινομμένη τῷ δέ τῷ ἔργῳ
 „ κατάσκοπος καὶ τιμητὴς, εἴτ' ἐν κειτῆς τῆ ἑθνήθης!
 „ Αὐτὴν τὴν ἀκρίβη ἀνάκεισιν τὴν κάμνω (λέγει
 „ ὁ Σκύεας) καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος καθημέριστον εἰς ἑ-
 „ μαυτόν. Ὅποτε σιωπῶ τὸ φῶς, καὶ ἡσυχάσω
 „ ὅλα τὰ πράγματα, διατρέχω κατ' ἑμαυτὸν ὅλον τὸ
 „ διάστημα τῆς παρελθούσης ἡμέρας, ἀναλέγω ὅλους
 „ τῶς λόγους μὲν, καὶ ὅλας τὰς πράξεις μὲν, δεῦν παρα-
 „ τρέχω, μήτε κρύπτω κάμνιαν· ἐπειδὴ ποῖον ἔχω
 „ νᾶ φοβηθῶ περὶ τῆς ἀμαρτημάτων μὲν ἀν' λέγω εἰς
 „ ἑμαυτόν· πρόσεχε νᾶ μὴ τὸ κάμης ἄλλῳ φορᾶ
 „ τῶτο· πέρα σὲ συγχωρῶ. Εἰς αὐτὴν ἔτι λόγῳ
 „ μαχίαν λέγω πρὸς ἑμαυτόν· ἔλαβες μεγάλον θυ-
 „ μόν, μὴ θελήσης εἰς τὸ ἐξῆς νᾶ πιαθῆς μὲ τούς
 „ ἀμαθῆς· οἱ τοῖστοι δεῦν θέλῃν νᾶ μάθωμι, ἐπειδὴ
 „ δεῦν ἔμαθον ποτέ. Ἡλεγξες τὸν δαίνα μὲ ἐλύθε-
 „ ρίαν περισσοτέραν ἀπὸ ὅ, τι σοὶ ἔσπεπον, ὅθεν
 „ τὸν ἐλύπησες χαρὴς νᾶ τὸν διορθώσης· ἀπὸ τοῦ
 „ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς παρατήρει ὄχι μόνον, ἀν' εἶναι
 „ ἀληθινὸν ἐκεῖνο, ὅπῃ λέγεις, ἀλλὰ ἀν' ὑπερφέρῃ
 „ τὴν ἀλήθειαν ἐκεῖνος, πρὸς τὸν ὁποῖον ὀμιλεῖς·
 „ ὁ ἀγαθὸς ἀνθρώπος ἀγαπᾷ νᾶ τὸν συμβεβούλῳ
 „ ὁ ἄθλιος, εἴτ' οὐκ ἀχρεῖος μισεῖ τὴν διορθώσιν.
 „ Εἰς τὸ δαίνα συμπόσιον τὰ κινήματα μερικῶν σὲ
 „ ἐπλήρωσαν· εἰς τὸ ἐξῆς φεῦγε τὰ φαγοπότια·
 „ διὰ τὴν ὁ οἶνος ἀφαιρεῖ κάθε χαλινόν. Εἶδες τὸν
 „ φίλον σε ἀναρακτισμένον δι' ὅ, τι ὁ θυρωρὸς τοῦ
 „ δαίνοιο κειτῆ, ἢ τῆ δαίνοιο πλεσίαν τὸν ἐγύρισεν, ὅ
 „ πίσω, καὶ συμπλασάκτισες καὶ ἐσύ· καὶ διὰ τὴν νᾶ
 „ ἀγα-

„ ἀγανακτῆς μὲ εἶνα σκύλον τῆς φυλακῆς; πῆγαινε
 „ μακρύτερα, καὶ γέλα. Ταχθεῖς εἰς τόπον ὄχι τόσον
 „ εὐτιμον τῆς ξαπέζης, ἐθύμωσες κατὰ τῆ οἰκοδε-
 „ σπότα, κατὰ τῆ στυδαίουμόνων, κατὰ τῆ προτιμη-
 „ θέντος· ἀνόητε! τί σε ὠφελεῖ ἀν κατέχης τῆτον τό-
 „ πον τῆς ξαπέζης, ἢ ἐκεῖνον; ἢμπορεῖ ὁ τόπος νὰ
 „ σὲ κάμη δυσνέστερον, ἢ ἀγνέστερον; ἐκοίταξες μὲ
 „ ἀγχιον βλέμμα, εἶνα, ὅπῃ κατηγόρησε τὸ πνεῦμά
 „ σε· καὶ πόσον δὲν ἔπαρεπε νὰ σὲ μισῇ ἐσσύνα ὁ Ἐν-
 „ νιος, τῆ ὁποῖα τὸ Πόλημα δὲν σοὶ ἀρέσκει; καὶ πό-
 „ σας μάχας δὲν ἔπαρεπε νὰ κάμη μετὰ σὲ ὁ Ὀρ-
 „ τύνσιος, καὶ πόσας ἐχθρας ὁ Κικέρων, ἐπειδὴ πε-
 „ ρπαίζεις τῆς στίχας τῆ“; Μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ὁ
 „ Σκύεας μιμνέμενος τὸ παράδειγμα τῆ Σεξτίου, ἐξέ-
 „ ταξε κατ' ἐκάστην καὶ διάρθουεν ἐαυτόν. Μίασ τοιαύτην
 „ σωθήθειαν ἀποδίδει ὁ Ἰάμβλιχος (ἐν τῆ βίῳ Πυ-
 „ θαγόρα) καὶ εἰς τῆς Πυθαγορείας, οἱ ὁποῖοι καὶ αὐ-
 „ τοῖ ποτε δὲν ἐσηκόνοντο ἀπὸ τῆ κλίνῃ χωεῖς νὰ
 „ ἐξετάσαν προσητέρα τὶ ἔκαμαν τῆ παρελθῆσαν ἡ-
 „ μέραν (1), σωθήθειά, τῆ ὁποῖα ἔπαρεπε νὰ μιμῆ-
 „ ται κάθε φρόνιμος ἀνθρώπος.

Ἄλλὰ εἰς τὸ νὰ γνωρίζωμεν καλῶς ἐαυτὸς δὲν ἀρ-
 „ κεί αὐτῆ μόνη ἢ ἐξετάσις ἢ γινωσκῆ εἰς τὸ τέλος τῆς
 „ ἡμέρας; ἢ πρὶν νὰ σηκωθῶμεν ἀπὸ τῆ κλίνῃ
 „ ἐπειδὴ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ θέλει ἢμπορέσει νὰ
 „ ἐνθυμηθῆ καταλεπτῶς ἄλλα ἐκεῖνα, ὅπου ἔκαμεν, ἢ
 „ εἶπεν· ἢ καὶ ἀν ἢμπορέση, πόσος καιρὸς χρειάζεται
 „ εἰς τῆτο; Μία καλλιτέρα σωθήθεια, ἢ ὁποῖα ἢμπο-
 „ ρεῖ νὰ συντομύσῃ καὶ τῆ ἰδίαν προσηρησκῆ ἐξετά-
 „ σην, εἶναι νὰ ἐρέθωμεν ἐν αὐτῆ τῆ διασηματι τῆς
 „ ἡμέρας τῆ προσηχλάμας εἰς ἐαυτὸς, καὶ ὄχι μόνον
 „ διὰ

(1) „ Πῆ παρεβλῶ; τί δ' ἐρεξα; τί μοι δίου ἐκ ἐπελέθη;
 (Διογ. Λαέρτ. Βίῳ Πυθαγ.)

διὰ τὰ κεινώμεν· ἑαυτὸς εἰς τὰ μεγάλα πράγματα, ἀλλὰ τὰ ἀνακείνωμεν ἀκόμη καὶ τὰ παραμικρά· διὰ τὸ ἐκεῖνος μόνος, λέγει ὁ Πλάταρχος, ἢμπορεῖ τὰ νομιᾶν εὐλιχευμένης φίλος τῆς ἀρετῆς, ὁ ὁποῖος δὲν νομίζει κανένα ἀμάρτημα μικρόν.

Αὐτὴ ἢ εἰς ἑαυτὸς ἐπιστροφή τῆς προσοχῆς πρέπει μάλιστα τὰ ἀποτείνεται ὄχι μόνον εἰς τὸ τὰ δίδωμεν ἑαυτοῖς λόγον περὶ ἐκείνων ὅπῃ λέγομεν, ἢ κάμνωμεν ἡμεῖς αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ τὰ ἐνεδρῶμεν (παραμονῶμεν) πῶς ἢθελε διατεθῆ ἡ ψυχὴ μας, αὐτὸ ἐπισημασθε ἡμεῖς εἰς ἐκείνας τὰς ἰδίας περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας βλέπομεν ἄλλους. Ὁ δεῖνα διὰ τὴν δεῖνα φύσιν ἀπελίου ἐθυμῶθη κατὰ πολλὰ ὁ δεῖνα, ἄλλος μὴτε εἰδείξεν ὅτι τὴν ἤκουσε, τί ἢθελε λαμῶν κάμη ἀράγε ἡμεῖς, αὐτὸ ἐπισημασθε εἰς τὴν αὐτὴν περιστάσιν; Εἰς μίαν κοινὴν δυσυχίαν ὁ δεῖνα εἶπε εἰς ἄκρον περίλυπος, ὁ δεῖνα ἄλλος εἶπε τὴν τελείως ἄλυπος· ὁποῖαν προσβολὴν ἢθελε κάμη ἀράγε αὐτὴ εἰς ἡμᾶς; Αὐτὴ ἢ συμβουλή θέλει προξινήσει διπλὴν ὄφελος· εἴτι μὲν ὅτι θέλομεν ἀνακαλύψει τὰ ἐσωτερικὰ φρονήματα τῆς ψυχῆς μας· ἄλλο δὲ ὅτι θέλομεν ἀποπροσκόβωμεν, ὅποταν τύχη τὰ μᾶς ἀκολουθήσων παρόμοιαι περιστάσεις.

Εἰς τὸ τὰ ἀνακαλύπτωμεν ὅμως ἐκεῖνα τὰ κρύφια κινήματα τῆς ψυχῆς, εἴτι ἐν ἐκείνας τὰς κλίσεις, ἢ ἀποστροφάς, καὶ ἐκεῖνα τὰ πάθη, ἢ τὰ φρονήματα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐκυρίωσαν ἐξ ἀπαλῆς νηπιότητος, καὶ ἔγιναν διὰ πολυκαιρίαν ἔτις εἰπεῖν ἐκτικὰ, καὶ τὰ ὁποῖα κατασγάζονται μὲν ἔπειτα ὑπὸ τῶν λόγων, εἶναι ὅμως σαφὲς τὸν σβῆσθαι καὶ κράτος καὶ τὰ ἐκείνων, δὲν ἢμπορεῖ πάντοτε τὰ εἶναι ἰκανὴ μὴτε ἢ προσεχῶς εἰρημὴν ἐσωτερικὴν συμβουλίαν. Ὅποταν ἢ ψυχὴ ἔχη εἰδήσιν, ὅτι θέλη ἔξισταθῆ, φυλάττεται, καὶ εἰς τὰς ἐρωτήσεις μας ἀποκρίνεται πολλάκις ὄχι ἐκεῖνο, ὅπῃ ἢθελε κάμη, ἀλλ' ἐκεῖνο, ὅπῃ ὁ λόγος τὴν ἐνεθυμίζει ὅτι ἢθελε τὰ κάμη. Εἰς ἀνακαλύ-

ψιν λοιπὸν τῶ ἀνώτέρῳ εἰρημνῶν τὸ ἀσφαλέστερον μέσον εἶναι νὰ λαμβάνωμεν τὴν ψυχὴν ἐπ' αὐτοφώρῳ, τὸτ' ἔστιν εἰς ἐκεῖνας τὰς στιγμὰς, εἰς τὰς ὁποῖας ἐργάζεται ὁδηγεμένη ἀπὸ μόνῳ τῶ ἔξιν, χωρὶς νὰ ἔχη μετοχὴν ἢ ἐκ μελέτης σκέψις. Τοῦτο λοιπὸν συμβαίνει προηγουμένως εἰς βίαις περιπτώσεις, εἰς τὰ ἐνύπνια δηλαδὴ, εἰς τὰς περιπτώσεις, εἴτ' ἐν ἀφαιρέσει τῆ νοῦς, καὶ εἰς τὰ παιγνίδια.

Ὅτι μὲν καὶ ἀπὸ τὰ ἰδιότα ὀνείρατα ἠμπορεῖ τις νὰ συμπεραίνει τὴν εἰς ἀρετὴν προκοπὴν τε, ὅποταν δὲ βλέπῃ καθ' ἑπὶρας ὅτι ἠδυνέται εἰς αἰσχρά, ἢ κάμνει καὶ ἀποδέχεται ἄδικα καὶ ἄτιμα πράγματα, ἀλλ' ἢ φανταστικὴ δύναμις τῆς ψυχῆς, ἀγκαλὰ εἰπε-θευμένη εἰς τὰ πάθη, ὁδηγεμένη ὁρῶς καὶ καταλαμπομένη ὑπὸ τοῦ λόγου, καθησυχάζει ὡς εἰς λιμένα ἀχειμαστον καὶ ἀτάραχον, τῆτο ἦτον ἠδὴ καὶ τῆ Ζυῶνος γνώμη, ὡς ἀναφέρει ὁ Πλάταρχος (ἐν τῶ πᾶσι αὐτῶ ἀέθοιτῶ ἑαυτῶ προκόποντος ἐπ' ἀρετῆ) καὶ ἐπάνω εἰς ταῦτῳ τῶ ὑπόθεσιν ἐξέδωκε πρὸ ὀλίγου μίαν ἐξαίρετον διατριβὴν ὁ σοφὸς Ἀββᾶ Κασίνης (Congettura su i sogni dell' Abb. Cassina.)

Ἐπειδὴ ὁμως εἶναι πολλοί, οἱ ὁποῖοι σπανιάκις ἐνθυμῶνται τὰ ὀνείρατάτων, καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὀνείρατα εἶναι σπανία ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔχει χώραν μία κίνησις παθῶν ζωηρῶν καὶ ἐνεργητικῶν ἔτιος, ὡς νὰ ἀφίναν εἰς τὴν μνήμην ἵχνη βανά καὶ διαίθητα, διὰ τῆτο ἐγὼ σοχαζομαι ὅτι εἶναι ὠφελιμώτερον εἰς τὸν προκειμένον σκοπὸν νὰ κρατῶμεν λογαριασμόν τῶς περιπτώσεων, οἱ ὁποῖοι εἶναι, ὡς εἴρηται ἐν τῆ Μεταφυσικῇ (Τμήμ. Β'. Κεφ. Η'. Ἄρθρ. Α'.) ὀνείρατα ἐξηγορέσεως, καὶ οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνον εἶναι συχνότεροι, ἀλλὰ στρέφονται ὡς τὰ πολλὰ καὶ περὶ ὑποκείμενα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἄγεται ζωηρότερον ἢ ψυχὴ, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἀναπτύσσει ἐλδύθεως τὰ πάθη της, καὶ τῶ ἰδίαν στιγμήν, ὅπως ἐξυπνήσῃ. ἔτιος εἰπεῖν, ἀπὸ αὐτῶς, ἠμπορεῖ δὲκολώτερα νὰ ἀνακα-

λῆ ὅλα τὰ ἴχνητων, καὶ γὰρ τὰ ὑποβάλλη· εἰς ἐξέ-
τασιν.

Εἰς ταῦτα λοιπὸν τὰ ἐρύπνια τῆς ἐξηγώσεως πο-
σάκις δεῦν συμβαίνει νὰ καταλαμβαίνωμεν ἑαυτοὺς ἢ
λογομαχῶντας μὲ σῶα ἐχθρὸν, ἢ ἀντιφερομένους εἰς
μίαν ἀλαζονείαν, ἢ ἀμφισβητῶντας περὶ προτιμήσεως
μὲ σῶα ἀντίζηλον, ἢ φιλονεικῶντας μὲ τὸν ἀντιλέ-
γοντα, ἢ ἀδημονῶντας περὶ τινὸς κέρδους, ἢ λυπημέ-
νους περὶ τινος ζημίας, ἢ ἐλπίζοντας τινὰ ἠδονὴν, ἢ
φοβημένους τινὰ κίνδυνον, ἢ εἰς ἄλλα παρόμοια πά-
θη καὶ παραχὰς τῆς ψυχῆς, τὰ ὅποια ἠμποροῦν νὰ
μᾶς χειριθῶσιν ὡς κανόνες, διὰ νὰ γνωρίζωμεν
ποῖα πάθη ἀκαταδάμαστα ἐστὶ ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λό-
γον, κυριῶν εἰς ἡμᾶς, καὶ ἀπὸ ποῖα πρέπει προη-
γεμεῖν νὰ φυλαττώμεθα, καὶ ποῖα μέσα πρέπει νὰ
μεταχειρίζωμεθα, διὰ νὰ μὴ μᾶς κυριώσιν τῶντι-
τι, καὶ μᾶς ἐπαρέβην χωρὶς νὰ θέλωμεν.

Καὶ τὸ παιγνίδι εἶναι μίαν ἀπὸ ἐκείνας τὰς περι-
στάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐπιδίδεται ἡ ψυχὴ ἐλεύθε-
ρώτερα εἰς τὰ φυσικὰ πάθη. Διὰ τὴν θεωρῶντας τὴν
ἐναχόλησιν τῶν παιγνιδίων ὡς παῖγμα παιδιᾶς, δεῦν
αἰχμύεται τόσον πολλὰ ἐνώπιον ἑαυτῆς καὶ τῶν λοι-
πῶν διὰ τὰ πάθη ἐκεῖνα, ὅπῃ ἐπαρίσταται κατ' αὐ-
τὸν τὸν καιρὸν, καὶ διὰ τῆτο ἀφίνει πλέον ἐλεύθερον
τὸν χαλινὸν εἰς αὐτά. Ὅθεν ἐπειδὴ τὸ παιγνίδι
θεωρεῖται παρὰ τῶν λοιπῶν ὡς περίσασις ἐπιτηδεία
διὰ νὰ γνωριθῇ ὁ φυσικὸς χαρακτήρ, καὶ τὰ κυριῶν-
τα πάθη εἰς τῆς νέας, ἠμπορεῖ λοιπὸν καθ' ἑαυτῆς νὰ
μεταχειριθῇ δίκαιως ταύτῃ τῶν περίσασιν καὶ διὰ
νὰ γνωρίσῃ τὸν ἑαυτὸν τε.

Ἡ δὲ δόλιος τῆ θυμῷ εἰς τὸ παιγνίδι ἐναντίον εἰς
τῆς ἀντιπάλης, ἢ ἐναντίον εἰς τῆς συζήτου, ὅπου
σφάλαν, ἢ ἐναντίον εἰς τὴν τύχην, δείχνει τῶν χα-
λεικῶν κρᾶσιν, ὅτι δεῦν εἶναι ἀκόμι καλῶς δαμα-
σμένη ὑπὸ τῆς λόγῃ. Ἡ πλεονεξία τῆς κέρδους, καὶ ἡ
ἐνπεῦθεν ὑπερβολικὴ δυσαρτέσκεια διὰ τῶν ζημιῶν

ἢ ἀγανάκτησις διὰ τὰ μικρὰ παιγνίδια, τῆς ὁποίων τὸ κέρδος εἶναι ὀλίγον, καὶ ἡ σφοδρὰ ἐπιθυμία διὰ τὰ μεγάλα παιγνίδια, ἐν οἷς τὸ κέρδος εἶναι μεγαλότερον, δείχνει τὸ κεκρυμμένον σπέρμα τῆς φιλαργυρίας. Ἡ ἐπίδειξις μιᾶς μεγάλης ἐπιτηδειότητος καὶ ἐμπειρίας εἰς τὸ παιγνίδι, καὶ ἡ ἐκ ταύτης δύκολία εἰς τὸ νὰ ἐλέγχη τὰ σφάλματα τῆς ἄλλων, ἡ ἐπιμονὴ εἰς τὸ νὰ διαυθωνθῆναι τὰ ἔδικά του, ἡ καύχησις εἰς κάθε καλῶς ἀπόβασιν τῶν παιγνιδίων, ὁ περιέγελος, ἡ ἢ καταφρόνησις, ἡ ἢ ἀλαζονικὴ συμπάθεια διὰ τῶν ἄλλων, αὐτὰ ὅλα εἶναι φανερά δείγματα κενοδοξίας καὶ ἀλαζονείας. Αὐτὸς ὁ ὑπερβολικὸς ἔρως τῶν παιγνιδίων εἶναι δείγμα ὑπερβολικῆς φιληδονίας· αὐτὸ τοῦτο ῥητέον καὶ περὶ τῶν λοιπῶν παθῶν.

Καὶ ἐπειδὴ αὐτὰ τὰ πάθη, ὅπου εἰς τὸ παιγνίδι λαμβάνει δρόμον ἐλάττερον, κραταιάμενα ἀπὸ τῆς ἔξις, ἢ μπορῶν πολλὰ εὐκόλα νὰ ἔμβαν ἐν μέρει· καὶ εἰς σαρδαιότερας σφάξεις, διὰ τῆτο ὁ φρόνιμος ἀνθρώπος γνωρίζωντάς τα, θέλει φροντίσει νὰ τὰ κατενάξῃ, καὶ νὰ τὰ πολεμῇ εἰς τὸ ἴδιον παιγνίδι, διὰ νὰ ἔχῃ ὀλιγωτέραν ἰχὺν εἰς τὰ σαρδαιότερα σφάγματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Μελαγχολία, Εὐθυμία, Εὐδαιμομία.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Μελαγχολία.

Ὅσον συνεργεῖ εἰς τὸ εὖ εἶναι, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἀνθρώπων μία κράσις εὐθυμος καὶ χαροποιὰ, ἄλλο πόσον ἀντίστανται μία κατηφὴς καὶ μελαγχολικὴ. Ὁ σκυθρωπὸς ἀνθρώπος περιφέρεται, λέγει ὁ Π.
Elem. di Fil. T. IV. Ο ΣΠΛ-